

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

MOBILIZATION FOR SUFFICIENCY ECONOMY IN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS: A CASE STUDY OF KO KRET SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, NONTHABURI PROVINCE

สาคร สมเสริฐ¹ และอภิชัย พันธเสน²
Sakorn Somsert¹ and Apichai Puntasen²

^{1,2}วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

^{1,2}College of Social Innovation, Rangsit University

Received: November 9, 2022 / Revised: January 21, 2023 / Accepted: January 24, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต ศึกษากลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 36 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และพนักงานจ้าง อบต. จำนวน 18 คน กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน และสมาชิกชุมชน จำนวน 18 คน มีทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อสะท้อนผลเชิงคุณภาพตามกรอบการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า และนำเสนอด้วยการเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า อบต.เกาะเกร็ด มีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับเข้าใจหรือการเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยได้คะแนนประเมินตัวชี้วัดหลัก 12 ตัวชี้วัด 251 คะแนน จากคะแนนเต็ม 300 และแนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงคือ การมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขด้วยการดำเนินงานตามเกณฑ์ตัวชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับเข้าใจโดยเน้นประเด็นตัวชี้วัดที่ได้คะแนนประเมินน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 10.1 การศึกษา 10.3 การจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น 11.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น 12.1 การลดปัญหาทางสังคมต้องแก้ไขด้วยการช่วยลดอบายมุขในพื้นที่ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และ 12.2 เพิ่มสวัสดิการทางสังคมเท่าที่สามารถทำได้ ด้วยการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนาที่ตัวประชาชนเองตระหนักถึงประโยชน์ที่ตนได้รับและเป็นสิ่งที่กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยตรง โดยอาศัยผู้นำท้องถิ่นที่สามารถประสานความร่วมมือได้กับทุกฝ่าย และเครือข่ายผู้นำอย่างไม่เป็นทางการภายในชุมชนเป็นกลไกสำคัญ

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ เข้าข่าย เข้าใจ เข้าถึง

Abstract

The objective of this research was to study the level of sufficiency economy and approaches for upgrading the level of sufficiency economy in Ko Kret Sub-district Administrative Organization, Nonthaburi Province. This research employed qualitative research methodology. Research data were collected by studying related documents, interviews, focus group discussion, and observation. Thirty-six samples obtained through purposive sampling were eighteen administrators, local government officials, and employees of Ko Kret Sub-district Administrative Organization, as well as eighteen community leaders, local wisdom scholars, and community members. Qualitative and quantitative data were analyzed using the framework of the systematic analysis of sufficiency economy, and twelve indicators were applied to evaluate the level of happiness of the organization. Data triangulation was conducted to verify the findings and results which were presented descriptively.

The results revealed that the level of sufficiency economy in Ko Kret Sub-district Administrative Organization was at the understanding level indicating that the organization was considered as a happy organization. According to the result of the evaluation, the organization earned a score of 251 out of 300 based on 12 indicators. The approach for upgrading the level of sufficiency economy of the organization was the determination to be a happy organization by operating in accordance with the indicator criteria of sufficiency economy at the accessible level with the emphasis on the indicators that received evaluation scores less than the determined criteria, namely, 10.1 indicator: Education, 10.3 indicator: garbage management at the higher level, 11.1 indicator: participation in activities to improve natural resources and environment, 12.1 indicator: reducing social problems through lowering vices in the area to the lowest level as much as possible, and 12.2 indicator: increasing social welfare to the fullest possible extent. Such improvements would require enhancement of public participation by raising public awareness of benefits and direct effects on community living. In order to achieve the above-mentioned targets, the Chief Executive of Ko Kret Sub-district Administrative Organization must be capable of performing his leadership and work in collaboration with all sectors and informal leader networks in the community.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Systematic Sufficiency Economy, Self-immunization, Way of Thinking, Way of life

บทนำ

เป็นเวลากว่า 4 ทศวรรษที่การพัฒนากระแสหลักในสังคมไทยถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการพัฒนาที่ขาดความสมดุลเพราะไปมุ่งเน้นการเจริญเติบโต

ทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมมากเกินไป แต่ละเลยมิติด้านการพัฒนามนุษย์ การพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม อีกทั้งยังมีปัญหาการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ไม่ส่งเสริมให้มีการกระจาย

อำนาจมากนัก เหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาความยากจน ชุมชนขาดความเข้มแข็ง ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาสังคมต่าง ๆ อีกมากมาย

ผู้ตั้งข้อสังเกตและชี้ข้อบกพร่องของกระแสการพัฒนาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องคือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยพระองค์มีพระราชดำรัสต่อปวงชนชาวไทยในด้านการบริหารและการพัฒนาตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในหลายวโรกาส โดยเฉพาะช่วงที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตสำคัญ ๆ และด้วยพระบารมีพร้อมทั้งพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาที่มีอยู่จำนวนมากได้สะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยของพระองค์ที่มีให้กับประชาชนชาวไทยตลอดระยะเวลา 70 ปีที่ทรงครองราชย์ ซึ่งได้มีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้ทุกภาคส่วนของสังคมไทยรู้จักและตระหนักในความสำคัญของคุณค่า “เศรษฐกิจพอเพียง”

ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 ประเทศไทยได้มีการทบทวนแม่บทของการพัฒนาประเทศและได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในแผนฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งเป็นแผนฯ ที่จะเริ่มประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2566 มาเป็นหลักนำทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ และมุ่งสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน มีสมรรถนะเพียงพอต่อการบริหารจัดการความเสี่ยง พร้อมทั้งเร่งเพิ่มศักยภาพในการสร้างสรรคประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงที (Office of the National Economic and Social Development Council [NESDC], 2022)

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการกล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกันอย่างแพร่หลายในทุกวงการ แต่

ความเข้าใจที่มีต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทยก็มีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเศรษฐกิจพอเพียงมีสถานภาพเป็นปรัชญาทำให้มีการตีความได้อย่างหลากหลายตามประสบการณ์ ความรู้ และสติปัญญาของแต่ละคน และด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีความพยายามขององค์กรด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นักวิชาการและนักพัฒนาจำนวนมากไม่น้อย เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) อาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ได้พัฒนารอบแนวความคิดและประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับองค์กร และระดับประเทศ เพราะมีความเชื่อมั่นว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย ในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งเป็นองค์กรภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด การดำเนินงานต่าง ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง ด้วยเหตุนี้หาก อปท.นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนงานอย่างจริงจัง ก็เชื่อว่าประโยชน์สุขจะเกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่นโดยตรงตามเจตนารมณ์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด หรือ อบต. เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลพื้นที่ชุมชนเกาะเกร็ด ซึ่งภูมิประเทศมีลักษณะเป็นเกาะห้อมล้อมด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและเป็นแหล่งท่องเที่ยวใกล้เมืองหลวงที่ชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักกันดี ชาวชุมชนเกาะเกร็ดมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หลากหลายทั้งด้านการประกอบอาชีพ เช่น การทำสวน การทำเครื่องปั้นดินเผา ค้าขาย รับจ้าง เป็นต้น ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มคนไทยมอญ คนไทยเชื้อชาติไทย ไทยจีน และคนไทยมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกัน ที่สำคัญชุมชนเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานนับ

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบันที่สะท้อนถึงวิธีการดำเนินชีวิตของของผู้คนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่ควรค่าแก่การเรียนรู้และเป็นฐานของการพัฒนาท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ

กล่าวได้ว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ดมีความเฉพาะและต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ อบต.เกาะเกร็ด ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนชาวเกาะเกร็ดมากที่สุดนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาเจาะลึกลงไปว่าองค์กรดังกล่าวได้มีบทบาทต่อการปกครอง การบริหาร และการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างไรบ้าง และถ้าหากมีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนงานของ อบต. อย่างเป็นระบบโดยมีการเชื่อมโยงกับประชาชนในชุมชน ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร จะสามารถลดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่าง อบต.กับประชาชนในชุมชนได้จริงหรือไม่ รวมทั้งจะมีแนวทางยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงสู่ระดับที่สูงขึ้นได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ท้องถิ่นนิยมแบบเก่า และท้องถิ่นนิยมแบบใหม่ ผู้นำกับนวัตกรรมสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีที่มาจากความหมายที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยเพื่อเป็นกรอบความคิดให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันจนสามารถน้อมนำไปปฏิบัติได้จริง โดยได้ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยทั่วไปเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 (Research and Development Institute of Sufficiency Economy Philosophy Foundation, 2012) โดยเริ่มจากคำปรารภ ดังต่อไปนี้

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำ แนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ” และมีการอธิบายความหมาย หรือคำจำกัดความอย่างเป็นทางการ ดังนี้

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ

ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร

มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

ตารางที่ 1 แสดงกรอบตัวชี้วัด 3 ระดับ และเงื่อนไขของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

เข้าข่าย (องค์กรแห่งความยั่งยืน)	เข้าใจ (องค์กรแห่งความสุข)	เข้าถึง (องค์กรแห่งประโยชน์สุข)
1. การบริหารงานอย่างโปร่งใสมีธรรมาภิบาล และไม่มีการทำผิดกฎหมาย (50 คะแนน)	5. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข (50 คะแนน)	9. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข (30 คะแนน)
2. การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม (20 คะแนน)	6. งานโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (20 คะแนน)	10. การจัดการศึกษา สาธารณสุข และการจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น (20 คะแนน)
3. การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น (15 คะแนน)	7. งานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมและวิสาหกิจชุมชน (15 คะแนน)	11. การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น (20 คะแนน)
4. งานโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพ (15 คะแนน)	8. งานด้านสังคมและวัฒนธรรม (15 คะแนน)	12. การจัดกิจกรรมลดปัญหาสังคมและเพิ่มสวัสดิการสังคมเท่าที่สามารถทำได้ (30 คะแนน)
100 คะแนน	100 คะแนน	100 คะแนน
ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลในที่สุด
ส่วนที่ระบายสีเทานั้นก็คือ ผลที่เกิดขึ้นภายในหรือเป็นความตั้งใจที่จะกระทำภายในองค์กร ซึ่งมีสัดส่วนเป็นคะแนนเต็ม 85 (องค์กรแห่งความยั่งยืน) 50 (องค์กรแห่งความสุข) และ 30 (องค์กรแห่งประโยชน์สุข) ตามลำดับ		
คะแนน		การแปลความหมาย
*เงื่อนไข คะแนนรวมข้อ 1, 2 และ 3 ต้องไม่ต่ำกว่า 70 คะแนน		เข้าข่าย (องค์กรแห่งความยั่งยืน) (ผลผลิต)
เงื่อนไข คะแนนข้อ 5 ต้องไม่ต่ำกว่า 40 คะแนน		เข้าใจ (องค์กรแห่งความสุข) แต่ต้องผ่านการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนมาก่อน (ผลลัพธ์)
เงื่อนไข คะแนนข้อ 9 ต้องไม่ต่ำกว่า 25 คะแนน และจะต้องมีคะแนนรวมไม่ต่ำกว่า 270 คะแนนขึ้นไป		เข้าถึง (องค์กรแห่งประโยชน์สุข) แต่ต้องผ่านการเป็นองค์กรแห่งความสุขมาก่อน (ผลในที่สุด)
*หมายเหตุ สำหรับองค์กรที่ไม่มีปัญหาการสูญเสียบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถออกจากพื้นที่ หรือสามารถหาบุคลากรที่มีคุณภาพมาทดแทนได้ไม่ยาก ก็อาจจะได้คะแนน 10 คะแนน ในข้อนี้การที่ไม่ได้คะแนนเต็มเนื่องจากการทำงานส่งเสริมเยาวชนในพื้นที่เพื่อให้รักถิ่นฐานและสืบสานงานพัฒนาในพื้นที่ยังคงเป็นงานสำคัญ ถ้าหากมีการทำงานเช่นนี้ด้วยก็สามารถได้คะแนนเต็ม 15 คะแนนได้		
ส่วนคะแนนในข้ออื่น ๆ คำนวณจากส่วนที่เหลือจากคะแนน Threshold ตามสัดส่วนความสำคัญ และภายในข้อเดียวกันก็จะแบ่งคะแนนย่อยออกข้อละเท่ากันหรือตามลำดับความสำคัญ ซึ่งเป็นวิธีการทางสถิติที่เป็นมาตรฐานโดยทั่วไป กล่าวคือ ในข้อใดเน้นเป็นพิเศษจะต้องมีน้ำหนักมาก แต่ถ้าข้อใดที่ไม่มีเหตุผลที่สนับสนุนว่าจะให้มากกว่าข้อใดเป็นพิเศษก็ควรได้รับการจัดสรรคะแนนเท่า ๆ กัน		

ที่มา: Puntasen (2019)

การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

Puntasen (2019) ได้พัฒนากรอบการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบพร้อมทั้งได้กำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง (ดูตารางที่ 1) ที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และได้แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542 โดยจำแนกความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 4 ระดับ คือ ไม่เข้าข่าย เข้าข่าย เข้าใจ และ เข้าถึง ตามลำดับ

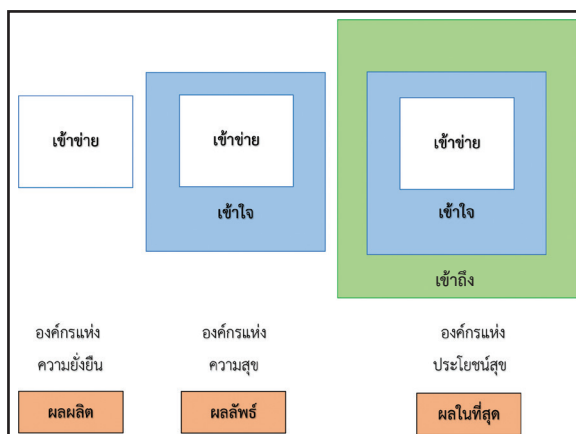
ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับ “เข้าข่าย”
หรือการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน หมายถึง องค์กรที่มีภูมิคุ้มกัน ไม่มีความเสี่ยงหรือล่อแหลมต่อการทุจริต บริหารจัดการองค์กรด้วยความโปร่งใสมีคุณธรรมจริยธรรม จึงไม่มีความเสี่ยงที่จะทำความผิด ซึ่งจะทำให้องค์กรสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับ “เข้าใจ”
หรือการเป็นองค์กรแห่งความสุข หมายถึง องค์กรที่มีภูมิคุ้มกันและความพอประมาณไม่มีความเสี่ยงหรือล่อแหลมต่อการทุจริต บริหารจัดการองค์กรด้วยความโปร่งใส มีคุณธรรมจริยธรรม มีการบริหารองค์กรด้วยหลักการทรงงาน รู้-รัก-สามัคคี ทุกคนในองค์กรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับ “เข้าถึง”
หรือการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข หมายถึง องค์กรที่มีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณและมีเหตุผล ไม่มีความเสี่ยงหรือล่อแหลมต่อการทุจริต บริหารจัดการองค์กรด้วยความโปร่งใส มีคุณธรรมจริยธรรม ทุกคนในองค์กรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ขณะเดียวกันก็ใช้ทรัพยากรในการบริหารงานภายในองค์กรอย่างประหยัด โดยใช้ทรัพยากรที่ประหยัดได้สร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จึงเป็นองค์กรที่มีประสิทธิผลและเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข

Puntasen (2019) เห็นว่าการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงต้องทำเป็นลำดับขั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ จากระดับ

“เข้าข่าย” “เข้าใจ” และ “เข้าถึง” (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องเป็นไปตามลำดับขั้น

ที่มา: Puntasen (2019)

ท้องถิ่นนิยมแบบเก่าและท้องถิ่นนิยมแบบใหม่
ท้องถิ่นนิยมแบบเก่าและท้องถิ่นนิยมแบบใหม่เป็นแนวคิดกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (Praditsil et al., 2021)

ท้องถิ่นนิยมแบบเก่า (Old Localism) เป็นแนวคิดเพื่อมุ่งจัดบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความเป็นอิสระของท้องถิ่น สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่ให้ความสำคัญกับตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งมากกว่าและมีกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการภายใต้ทัศนะของนักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งท้องถิ่น

ท้องถิ่นนิยมแบบใหม่ (New Localism) เป็นแนวคิดที่มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การโอนอำนาจและทรัพยากรจากการควบคุมของส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความ เป็นอิสระของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของพลเมือง รวมทั้งมีกลไกเครือข่ายแบบพหุภาคีที่มีการนิยามความต้องการบริการสาธารณะโดยชุมชนเอง แนวคิดท้องถิ่นนิยมแบบใหม่นี้จะช่วยให้การกระจายอำนาจตกไปถึงมือของประชาชนในพื้นที่โดยตรง ซึ่งต่างจากแนวคิดแบบเก่าที่อำนาจยังคง

รวมอยู่ที่นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้นำกับนวัตกรรมสังคม

ผู้นำ หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้ง หรือได้รับการยอมรับนับถือจากกลุ่มให้ทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือความคาดหวัง ผู้นำสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ผู้นำอย่างเป็นทางการ และผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ สำหรับผู้นำอย่างเป็นทางการนั้น มักเป็นผู้ที่มีสถานภาพหรือตำแหน่งปรากฏอย่างเห็นได้ชัด แต่ตัวผู้นำอาจจะมีภาวะผู้นำหรือไม่มีภาวะผู้นำก็ได้ ผู้นำประเภทนี้มีที่มาจากการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ผู้นำ เช่น นายก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ส่วนผู้นำอย่างไม่เป็นทางการมักเป็นผู้นำที่ไม่ได้มีสถานภาพหรือตำแหน่งปรากฏอย่างชัดเจนแต่มีภาวะผู้นำอยู่ในตัวซึ่งมีที่มาจากการได้รับการยอมรับนับถือจากกลุ่มให้ทำหน้าที่ผู้นำ เช่น ปราชญ์ชุมชน พระสงฆ์ อดีตกำนัน เป็นต้น (Chiangkul, 2010)

นวัตกรรมสังคม คือ นวัตกรรมที่เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายเพื่อสังคม เป็นความคิดใหม่ที่จะทำให้เกิดผลผลิต บริการ หรือตัวแบบที่สนองตอบความจำเป็นทางสังคมและสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือในรูปแบบใหม่ นวัตกรรมสังคมนี้อาจนำเทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมทางวัตถุมาใช้ประกอบด้วยก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นกิจกรรมที่หวังผลตอบแทนหรือผลกำไรต่อตนเองและพวกพ้องเป็นหลัก (Puntasen, 2022)

หากผู้นำให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ด้วยนวัตกรรมสังคมก็จะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและสังคมไปในทางที่ดีขึ้นเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างก้าวกระโดด ประชาชนจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการพัฒนาหรือการบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจนส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความร่มเย็นเป็นสุขร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้เสียในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น ในชุมชนหรือสังคม ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล แต่เกิดขึ้นภายในกลุ่มคนที่ได้ดำเนินการร่วมกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การมีส่วนร่วมในลักษณะของการแสดงความคิดเห็นหรือการให้ข้อมูล การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย และการร่วมดำเนินงานต่าง ๆ ส่วนเงื่อนไขหรือปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การได้รับประโยชน์ร่วมกัน การประสบปัญหาความเดือดร้อนร่วมกัน และความต้องการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน (Phongphit, 2008; Faitakham, 2001)

จากการศึกษาเอกสารสรุปเป็นบทเรียนรู้สำคัญของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) (Rural and Social Management Institute [RASMI], 2020; SEP Action, 2021) ได้ดังนี้

1. อปท. ที่ไม่เข้าข่ายความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง เป็นองค์กรที่มีปัญหาการคอร์รัปชันและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีประวัติถูกร้องเรียนและถูกตรวจสอบเรื่องการทุจริต ความไม่โปร่งใสของการบริหาร คณะผู้บริหาร บุคลากร และเจ้าหน้าที่ไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด องค์กรที่มีลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นองค์กรที่ยังไม่มีความพร้อมในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. การที่ อปท. จะมีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับเข้าข่าย เข้าใจ และเข้าถึงนั้น จะต้องเป็นองค์กรที่มีความศรัทธา มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพอสมควร และมีการดำเนินงานสอดคล้องกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน องค์กรแห่งความสุข และองค์กรแห่งประโยชน์สุข ตามลำดับ

3. อปท. ที่มีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับเข้าถึงผู้นำท้องถิ่น มักจะมีภาวะผู้นำที่มีความ

กระตือรือร้นในการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม ประสานความร่วมมือได้กับทุกฝ่าย มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ต้องการให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้นอย่างก้าวกระโดด และสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์และนโยบายกับผู้เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจนและปฏิบัติได้จริง

4. ท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคนท้องถิ่นจะมีความรักความสามัคคีกัน ทั้งในส่วนของ อบท. และประชาชนในชุมชน กล่าวคือ ทีมบริหารและบุคลากรของ อบท. มีความรักและความสามัคคีกัน มีการร่วมมือกันในการทำประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นทำงานเป็นทีม ไม่มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนเกิดความขัดแย้งภายในองค์กร และในชุมชนเองประชาชนไม่มีความขัดแย้งแตกแยกกันอย่างรุนแรงในลักษณะของการเลือกข้างแบ่งฝ่ายทางการเมืองจนละเลยประโยชน์สุข

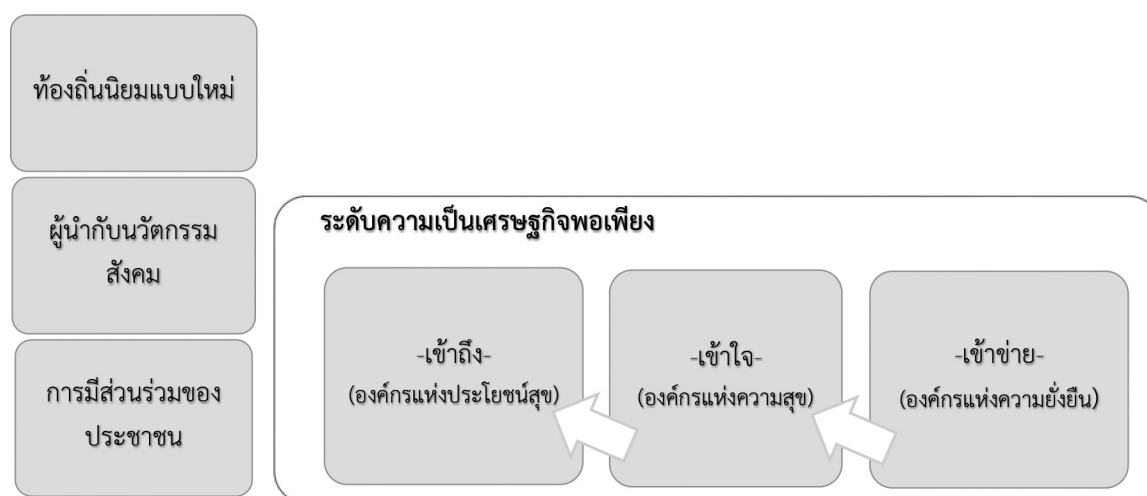
ของชุมชนส่วนรวม แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสมานฉันท์ รัก และสามัคคีกัน

5. การสร้างกลไกให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของชุมชนในกระบวนการร่างกฎระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ เป็นกลไกอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้อำนาจตกไปถึงมือของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

6. อบท. ที่บริหารงานจนสามารถบรรลุความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับเข้าถึงนั้นมักจะเป็นองค์กรที่มีนวัตกรรมสังคมช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนางานด้านต่าง ๆ เช่น การบริการ สวัสดิการ เป็นต้น และประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในงานพัฒนาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นสามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้ (ภาพที่ 2)

แนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบโดยอาศัยทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นฐานสำหรับการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย วิธีวิจัยประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการแสดงข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรครอบคลุมผู้บริหาร บุคลากร อบต. เกาะเกร็ด และสมาชิกชาวชุมชนเกาะเกร็ด สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารข้าราชการส่วนท้องถิ่นและพนักงานจ้าง อบต. จำนวน 18 คน กลุ่มผู้นำชุมชนปราชญ์ชุมชนและสมาชิกชุมชนจำนวน 18 คน รวมทั้งหมด 36 คน โดยพิจารณาเลือกแบบเจาะจงลงไปในกลุ่มเป้าหมายที่สามารถครุ่นคิดวิเคราะห์จนสามารถตั้งข้อสังเกต คำอธิบาย หรือข้อสรุปบางประการขึ้นมาได้

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง แนวคำถาม และแบบสังเกต สำหรับแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างนั้น เป็นแบบการสัมภาษณ์และสนทนากับผู้ร่วมวิจัยตามคู่มือการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวชี้วัดระดับการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่พัฒนาขึ้นโดยสถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคมภายใต้มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (RASMI, 2020) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการค้นหาข้อมูลให้ได้ตรงความเป็นจริง เชื่อถือได้ และมีความเที่ยงตรงด้วยการสอบถามหรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากหลายแหล่ง

ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นมีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า ด้านผู้ร่วมวิจัย ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล และด้านแหล่งข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการวิเคราะห์ข้อมูล 2 รูปแบบ คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนผลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปนัย การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลที่มีทั้งแบบใช้แนวคิดทฤษฎี และแบบไม่ใช้ทฤษฎี 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อสะท้อนผลเชิงคุณภาพซึ่งใช้การวิเคราะห์ระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามกรอบการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

การแสดงผลข้อมูล

เรียบเรียงด้วยการเขียนความเรียงพรรณนาในเชิงหลักการพร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเชิงตัวเลขและข้อมูลเชิงปรากฏการณ์สนับสนุนด้วยความรัดกุมและเป็นเหตุเป็นผล ค้นหาข้อสรุปด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลที่คล้ายกันไว้ภายใต้มิติที่เด่นชัดเดียวกัน สังเคราะห์ข้อมูลที่จัดกลุ่มไว้อย่างเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัยให้กลายเป็นความรู้ และยกระดับความรู้ให้กลายเป็นองค์ความรู้หรือทฤษฎีต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยประกอบด้วยข้อมูลสะท้อนลักษณะตำบล ข้อมูลสะท้อนลักษณะองค์กร ผลการศึกษา ระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต. เกาะเกร็ด ดังนี้

ข้อมูลสะท้อนลักษณะตำบล

เกาะเกร็ดเป็นเกาะน้ำจืดในลำน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 4.2 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,625 ไร่ พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบต่ำน้ำท่วมถึงซึ่งมักจะประสบกับปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากและปัญหาน้ำทะเลหนุนอยู่เป็นประจำ ลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เกาะเกร็ดเป็นพื้นที่พิเศษที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดนนทบุรี คือ การเป็นพื้นที่สีเขียวประเภทอนุรักษ์ชนบทและ

เกษตรกรรมของจังหวัด ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เมืองและเมืองหลวง ที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวไว้ท่ามกลาง การขยายตัวของการพัฒนา โดยได้มีการประกาศเป็น กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2548 กำหนดให้พื้นที่บริเวณเกาะเกร็ดมีการ ใช้ประโยชน์ที่ดิน 2 ประเภท คือ การใช้ประโยชน์ ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม และ ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยห้ามสิ่งปลูกสร้างกิจกรรมที่ จะมีผลกระทบหรือรบกวนต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังกล่าว (Sinchoowonges, 2009, pp. 2-3)

เกาะเกร็ดมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ประมาณช่วง พ.ศ. 2265 สำหรับภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะ นั้นเกิดขึ้นจากการขุดลอกคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อย่นระยะทางและเวลาในการเดินเรือให้สั้นลง ใน อดีตเกาะเกร็ดเป็นชุมชนค้าขายและที่ตั้งด่านตรวจเรือ ต่าง ๆ ที่จะเดินทางผ่านไปมายังกรุงศรีอยุธยา ภายใน เกาะมีวัดและสิ่งปลูกสร้างทางพระพุทธศาสนาที่ สวยงาม แต่เมื่อเกาะเกร็ดเริ่มร้างจากผู้คนในช่วงที่ พม่ามายึดกรุงศรีอยุธยาและภายหลังการกอบกู้ เอกราชของพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ได้โปรด ให้ชาวมอญอพยพจำนวนหนึ่งที่หนีการรุกรานจากพม่า ให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเกาะเกร็ดแห่งนี้

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งอยู่ในช่วงของ การสร้างบ้านแปงเมืองนั้นได้มีกลุ่มคนหลายกลุ่ม เช่น คนไทย คนจีน คนมุสลิม คนมอญ เป็นต้น เข้ามาอยู่อาศัย ในพื้นที่ปากเกร็ดและบริเวณใกล้เคียง ประกอบกับ มีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มขึ้นทำให้มีกลุ่มคนบางส่วน ได้ย้ายเข้าไปอยู่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ดรวมกับกลุ่ม คนมอญที่ได้อาศัยอยู่ก่อนแล้ว เกาะเกร็ดจึงกลายเป็น แหล่งที่อยู่อาศัยของคนหลากหลายกลุ่ม แต่ด้วย กลุ่มคนมอญได้เข้าไปอยู่เป็นพวกแรกซึ่งได้สืบสาน วัฒนธรรมมอญจากดินแดนมาตุภูมิของตนพร้อม ๆ กับ การปรับวิถีความเป็นอยู่ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ จึงส่งผลให้เกาะเกร็ดมีวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ

ที่มีลักษณะเฉพาะและมีความโดดเด่น นอกจากนี้ใน สมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดปรมัยยิกาวาสหรือวัดปากอ่าว กอรปกับได้มีกลุ่มเจ้านายและคนชั้นสูงได้เข้ามา เกี่ยวข้องในพื้นที่เกาะเกร็ดอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่า เกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทั้งทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม แห่งราชสำนักสยามมาอย่างช้านาน

ปัจจุบันชุมชนเกาะเกร็ดมีประชากรทั้งสิ้น 5,842 คน แบ่งเป็นชาย 2,750 คน หญิง 3,092 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 1,391 คนต่อตารางกิโลเมตร ชาวเกาะเกร็ดประกอบอาชีพที่หลากหลายมีทั้งการ ทำสวนผลไม้ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น เครื่องปั้นดินเผา ผ้าบาติก รวมทั้งค้าขาย รับจ้าง ข้าราชการ และอื่น ๆ ชาวเกาะเกร็ดนิยมสร้างบ้านเรือน ติดริมน้ำรอบ ๆ เกาะตามกลุ่มเครือญาติของตน โดย กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ภายในเกาะเกร็ดอาจแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มคนไทยมอญ ร้อยละ 35 กลุ่ม คนไทยเชื้อชาติไทย ไทยจีน ร้อยละ 50 และกลุ่ม คนไทยมุสลิม ร้อยละ 15 (Koh Kret Sub-district Administrative Organization [SAO.Koh Kret], 2019) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่าชุมชนเกาะเกร็ด ไม่ได้มีเฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว แต่มี หลากหลายกลุ่มคนอาศัยอยู่ร่วมกัน

ในช่วง พ.ศ. 2540 จังหวัดนนทบุรีได้กำหนด ให้พื้นที่เกาะเกร็ดเข้ามารวมอยู่ในแผนพัฒนาการ ท้องเที่ยวของจังหวัดซึ่งเป็นการตอบสนองนโยบาย Amazing Thailand ของรัฐบาลใน พ.ศ. 2541-2542 มีการประกาศเปิดให้เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว อย่างเป็นทางการ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดให้เจริญเติบโตมากยิ่งขึ้น รวมทั้งรณรงค์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ของชาวมอญขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว นับแต่นั้นมาเกาะเกร็ดจึงเป็นที่รู้จักและรับรู้กันอย่าง แพร่หลายทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวต่างชาติ ในฐานะ

ของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญซึ่งเป็นการรับรู้ที่ไม่ค่อยสอดคล้องกับความเป็นจริงมากนัก ทั้งนี้เพราะว่าเกาะเกร็ดยังมีกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมอื่น ๆ ในสัดส่วนที่ไม่น้อยรวมอยู่ด้วย

ทุกวันนี้ชุมชนชนเกาะเกร็ดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและหน่วยงานภายนอกอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา รวมทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ทำให้วัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ดมีการแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมภายนอกอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการกล่าวว่าวัฒนธรรมชุมชนเกาะเกร็ดเป็นวัฒนธรรมมอญอย่างแนบแน่นตายตัวนั้นจึงคลาดเคลื่อนไปจากความจริง แต่วัฒนธรรมชุมชนเกาะเกร็ดมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนเองและภายนอก รวมทั้งเป็นชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ พลวัตสังคมยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

ข้อมูลสะท้อนลักษณะองค์กร

ชุมชนเกาะเกร็ดในฐานะของการเป็นท้องถิ่นนั้นอยู่ภายใต้การบริหารและการจัดการปกครองของ อบต. เกาะเกร็ด ซึ่งได้รับการประกาศยกฐานะจากสภาตำบลเกาะเกร็ดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2539 ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดคนปัจจุบันคือนายสมชาย ทัดซัง และยังเป็นนายก อบต.เกาะเกร็ดคนแรกอีกด้วยซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่เกาะเกร็ด หมู่ที่ 3 (อยู่ในกลุ่มคนไทยเชื้อชาติไทย ไทยจีน) และเคยดำรงตำแหน่งเป็นกำนันของตำบลเกาะเกร็ดในช่วงที่ตำบลเกาะเกร็ดยังไม่ได้ยกฐานะเป็น อบต. จึงกล่าวได้ว่านายสมชายเป็นคนในพื้นที่เกาะเกร็ดที่ทำงานทางการเมืองท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ภายใต้การบริหารของนายสมชายในฐานะนายก อบต. ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของ อบต.เกาะเกร็ดว่า “เป็นแหล่งท่องเที่ยว

และแหล่งเรียนรู้ระดับประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนน่าอยู่ เป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความอุดมสมบูรณ์” (SAO.Ko Kret, 2019)

ผลการศึกษาระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด

จากการศึกษาพบว่า อบต.เกาะเกร็ด มีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ “เข้าใจ” หรือการเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยมีข้อสรุปของการบ่งชี้ถึงความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ (ดูตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ประกอบ)

ในตัวบ่งชี้ข้อที่ 1-4 มีคะแนนที่ได้ เท่ากับ 89 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน และข้อที่ 1, 2 และ 3 เท่ากับ 74 คะแนน (เงื่อนไขกำหนดว่าต้องไม่ต่ำกว่า 70 คะแนน) จึงเข้าเกณฑ์ของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับ “เข้าใจ” หรือการเป็นองค์กรแห่งความสุขยั่งยืน

ในตัวบ่งชี้ข้อที่ 5-8 มีคะแนนที่ได้ เท่ากับ 85 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน รวมคะแนนตัวบ่งชี้ที่ 1-8 ได้เท่ากับ 174 คะแนน จากคะแนนเต็ม 200 คะแนน และในข้อที่ 5 ได้ 42 คะแนน (เงื่อนไขกำหนดว่าต้องไม่ต่ำกว่า 40 คะแนน) จึงเข้าเกณฑ์ของความเป็เศรษฐกิจพอเพียงระดับ “เข้าใจ” หรือการเป็นองค์กรแห่งความสุข

ในตัวบ่งชี้ข้อที่ 9-12 มีคะแนนที่ได้ เท่ากับ 77 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน และข้อที่ 9 เท่ากับ 30 คะแนน (เงื่อนไขกำหนดว่าต้องไม่ต่ำกว่า 25 คะแนน) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาคะแนนรวมของทุกตัวบ่งชี้ ตั้งแต่ข้อที่ 1-12 พบว่า มีคะแนนรวมที่ได้เพียง 251 คะแนน (เงื่อนไขกำหนดว่าต้องไม่ต่ำกว่า 270 คะแนน) จากคะแนนเต็ม 300 คะแนน จึงไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับ “เข้าใจ” หรือการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข

ตารางที่ 2 แสดงผลการวัดระดับเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด

ตัวชี้วัด	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้
1. การบริหารงานอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาล และไม่มีการทำผิดกฎหมาย	50	42
(1.6) การจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ที่มีผลกระทบต่อชุมชนเป็นหลักโดยไม่เน้นรวบรวมความเดือดร้อนส่วนบุคคลในกรณีเล็กน้อยจากแหล่งข้อมูลทุกชนิดในพื้นที่	10	(6)
2. การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม	20	20
3. การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น	15	12
(3.3) มีกระบวนการในการรับฟังปัญหาของเด็กและเยาวชน หรือเด็กและเยาวชนมีโอกาสเข้าร่วมประชุม หรือเสนอปัญหาของท้องถิ่นได้	5	(2)
4. งานโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพ	15	15
5. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข	50	42
(5.1) การจัดการความรู้ภายในองค์กรเป็นประจำ	10	(7)
(5.5) บุคลากรในองค์กรเป็นผู้ที่มีความสุข	10	(5)
6. งานโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม	20	13
(6.1) งานด้านการศึกษา	10	(3)
7. งานด้านส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมและวิสาหกิจชุมชน	15	15
8. งานด้านสังคมและวัฒนธรรม	15	15
9. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข	30	30
10. การจัดการศึกษา สาธารณสุข และการจัดการขยะ ในระดับที่สูงขึ้น	20	15
(10.1) การศึกษา และ		
(10.3) การจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น	15	(10)
11. การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น	20	15
(11.1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น	20	(15)
12. การจัดการกิจกรรมลดปัญหาสังคมและเพิ่มสวัสดิการสังคมเท่าที่สามารถทำได้	30	17
(12.1) การลดปัญหาทางสังคม ต้องแก้ไขด้วยการช่วยลดยามุมในพื้นที่ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้	15	(5)
(12.2) เพิ่มสวัสดิการทางสังคมเท่าที่สามารถทำได้	15	(12)
รวม	300	251

หมายเหตุ: ข้อมูลตัวเลขในเครื่องหมาย (-) ตามตารางนำเสนอเฉพาะประเด็นตัวชี้วัดย่อยที่มีผลการดำเนินงานที่มีคะแนนที่ได้ไม่เต็ม

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมแล้ว อบต. เกาะเกร็ด ได้คะแนนจากตัวชี้วัดหลักทั้ง 12 ตัวชี้วัด อยู่ที่ 251 คะแนน จากคะแนนเต็ม 300 คะแนน โดยมีการดำเนินงานของ อบต. ที่ยังไม่บรรลุผลตามตัวชี้วัด ได้แก่ ประเด็นตัวชี้วัดที่ 1.6, 3.3, 5.1, 5.5, 6.1, 10.1, 10.3, 11.1, 12.1 และ 12.2

แนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต. เกาะเกร็ด

ภายหลังทราบผลการวัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต. ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาต่อผู้บริหาร ข้าราชการ และบุคลากรของ อบต. เพื่อเป็นการคืนข้อมูล พร้อมกันนี้ได้มีการประชุมหารือเพื่อหาแนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่สูงขึ้น โดยมีข้อสรุปให้มีการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อตอบโจทย์ของการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับเข้าถึงหรือการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขเท่าที่สามารถทำได้ พร้อมกันนี้ นายสมชาย ทัดขัง นายก อบต. เกาะเกร็ด มีแนวคิดที่จะนำโครงการคัดแยกขยะที่ต้นทาง ที่ อบต. ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2562 เป็นโครงการหลักในการเรียนรู้สู่การยกระดับเป็น “เข้าถึง” ด้วยการเพิ่มจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการให้มากขึ้นจากเดิมที่อยู่เพียง 161 คน เพราะเห็นว่าโครงการดังกล่าวมีประโยชน์ทั้งในแง่ของการลดปริมาณขยะในชุมชน และยังสามารถเพิ่มรายได้แก่สมาชิกจากการขายขยะนำกลับมาใช้ใหม่อีกด้วย และที่สำคัญรายได้บางส่วนยังสะสมไว้ในกองทุนฌาปนกิจจากขยะโดยสิทธิประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับคือ ค่าทำศพเมื่อเสียชีวิต และจากการศึกษาอย่างรอบด้านพบว่า แนวทางการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต. เกาะเกร็ด มี 3 แนวทาง ดังนี้

1. การดำเนินงานตามเกณฑ์ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรลุการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนและการเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างสมบูรณ์

อบต. เกาะเกร็ด ควรมุ่งดำเนินงานในประเด็นตัวชี้วัดที่ได้คะแนนประเมินน้อยกว่าเกณฑ์

ที่กำหนดเพื่อบรรลุการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน และการเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างสมบูรณ์ ซึ่งครอบคลุมประเด็น การจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ การส่งเสริมเด็กและเยาวชน การจัดการความรู้ ความสุขของบุคลากร และการศึกษา ดังนี้

การจัดการเรื่องราวร้องทุกข์

สร้างระบบและกลไกให้บุคคลสำคัญที่ชาวชุมชนยอมรับนับถือ เช่น ปราชญ์ชุมชน พระสงฆ์ อดีตผู้นำชุมชน ข้าราชการเกษียณ เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์หรือข้อขัดแย้งของชุมชนในรูปแบบยุทธธรรมชุมชน เพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สามารถยอมความกันได้ นอกจากนี้ อบต. อาจต้องออกระเบียบที่มีโทษปรับ เพราะถ้าหากเจรจาแล้วไม่มีการปฏิบัติตามก็จะมีปัญหา

การส่งเสริมเด็กและเยาวชน

เพิ่มงานหรือกิจกรรมให้กลุ่มสภาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะงานที่เสริมสร้างความกล้าคิด กล้าแสดงความเห็นในการสะท้อนปัญหาของส่วนรวมเพื่อนำไปสู่การแก้ไข รวมทั้งมีการฝึกอบรมทักษะการเขียนโครงการให้แก่คณะกรรมการสภาเด็กฯ อย่างเป็นกิจลักษณะ พร้อมกันนี้ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกับ อบต. ผ่านเวทีการทำประชาคมและการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

การจัดการความรู้

กำหนดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนและสะท้อนปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างบุคลากรภายใน อบต. ที่ต่างแผนก/กอง หรือต่างหน้าที่กันอยู่เป็นประจำ เช่น สัปดาห์หรือเดือนละครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจและได้เรียนรู้ในงานอื่น ๆ แม้จะไม่ใช่งานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง ซึ่งเป็นข้อดีในแง่ที่ว่าเมื่อถึงคราวจำเป็นหรือมีเหตุเร่งด่วน เป็นต้นว่าบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงไม่อยู่ ลาออก บุคลากรส่วนงานอื่นก็สามารถทำงานหรือรับงานแทนกันได้ซึ่งจะช่วยให้การทำงานไม่สะดุด

ความสุขของบุคลากร

ส่งเสริมให้บุคลากรน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง นำหลักของความพอประมาณและหลักเหตุผลมาช่วยจัดการภาระหนี้สิน ส่งเสริมการออมรวมไปถึงนำหลักสังคหวัตถุธรรมมาประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนทางสายกลางจนสามารถค้นพบกับความสุขที่แท้จริงได้

การศึกษา

จัดหาครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีอัตราส่วนที่เหมาะสมตามเกณฑ์ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และมีการจัดทำแผนอัตรากำลังของบุคลากรด้านการศึกษาในระยะยาว มีการพัฒนาคนในพื้นที่ขึ้นมาทำหน้าที่นี้เพื่อให้ศูนย์มีความพร้อมด้านบุคลากรอยู่ตลอดเวลาจนสามารถบริหารจัดการให้มีครูประจำศูนย์ได้อย่างต่อเนื่อง

2. การดำเนินงานตามเกณฑ์ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรลุการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข

อบต.เกาะเกร็ด ทุ่มงบประมาณในประเด็นตัวชี้วัดที่ได้คะแนนประเมินน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อบรรลุการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 10.1, 10.3, 11.1, 12.1 และ 12.2 ซึ่งครอบคลุมประเด็น การจัดการศึกษาและแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม การจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และปัญหาสังคม ดังนี้

การจัดการศึกษาและแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

ส่งเสริมให้เกาะเกร็ดเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของคนในชุมชนผ่าน “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” ที่คนในชุมชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วม ภายใต้แนวคิด “รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ” ซึ่งอาจใช้อาคารพิพิธภัณฑ์เรือนไทย วัดไผ่ล้อม ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ใด ๆ เป็นสถานที่

สำหรับจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “เกาะเกร็ดศึกษา” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรหรือเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียนทุกระดับภายในเกาะเกร็ด

การจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น

ควรดำเนินโครงการคัดแยกขยะที่ต้นทางและกองทุนฌาปนกิจจากขยะอย่างต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อนงานนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเอง และที่สำคัญควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกรักษาความสะอาด ทิ้งขยะให้ถูกที่ และไม่เพิ่มปริมาณขยะทุกชนิดภายในเกาะ โดย อบต. อาจมีนโยบายให้นักท่องเที่ยวที่มาพร้อมขยะได้นำขยะติดตัวออกไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดงบประมาณในการขนขยะทางเรือทั้งนอกเกาะได้เป็นจำนวนมาก

การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

ส่งเสริมให้เกาะเกร็ดเป็น “เกาะร่มรื่นใกล้เมือง” ด้วยการปรับภูมิทัศน์พื้นที่ที่รกร้างภายในเกาะให้ร่มรื่นสวยงามโดยมีการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และดูแลร่วมกันทั้งชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายการวางผังเมืองเกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดนนทบุรี อันเป็นการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงความงดงามและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญควรมีการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเพื่อจะมาร่วมกันดูแลรักษาเกาะเกร็ดให้มีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นน่าอยู่สืบไปชั่วลูกหลาน

ปัญหาสังคม

จัดรูปแบบให้บริการขนส่งกลุ่มผู้ป่วยและกลุ่มผู้สูงอายุไปยังสถานพยาบาลนอกเกาะได้อย่างรวดเร็วทั้งในช่วงเวลาปกติและกรณีฉุกเฉินเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการรักษาพยาบาลแก่ประชากรกลุ่มดังกล่าวที่ถือว่าเป็นกลุ่มเปราะบางของชุมชน รวมทั้งให้มีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบ

ความสำเร็จในการจัดการปัญหา เช่น เทศบาลตำบลขุนทะเล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สามารถจัดการปัญหาเสพติดในพื้นที่อย่างเป็นระบบด้วยการร่วมมือกันกับทุกฝ่ายคือ ฝ่ายปกครอง โรงเรียน ผู้ปกครอง และสถาบันทางศาสนา

3. แนวทางการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนา

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสนับสนุนที่จะช่วยให้ อบต.เกาะเกร็ด สามารถยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงสู่ระดับที่สูงขึ้นได้คือ การทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาโดยใช้จุดแข็งของนายก อบต. ที่มีภาวะการนำแบบประนีประนอมสามารถประสานความร่วมมือได้กับทุกฝ่าย และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นกลไกในการดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาที่ประชาชนตระหนักถึงประโยชน์ที่ตนได้รับ และเป็นประเด็นการพัฒนาที่กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง เช่น การขยายโครงการคัดแยกขยะที่ต้นทางและกองทุนฌาปนกิจจากขยะด้วยการเพิ่มจำนวนสมาชิกให้ครอบคลุมคนทุกกลุ่มในชุมชน รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายผู้นำอย่างไม่เป็นทางการภายในชุมชนเป็นแนวร่วมในการทำงานพัฒนาร่วมกับท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เครือข่ายของผู้นำดังกล่าวช่วยดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาอีกทอดหนึ่ง

อภิปรายผล

จากผลการวัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด ที่อยู่ในระดับ “เข้าใจ” นั้น ซึ่งถือว่าอยู่ตรงกลางระหว่างระดับเข้าใจกับระดับเข้าใจดี และอาจมีความเป็นไปได้ในการยกระดับสู่ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่สูงขึ้นได้หากสามารถดึงให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในงานหรือกิจกรรมการพัฒนาได้อย่างจริงจังจนกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง แต่สิ่งดังกล่าวไม่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างราบรื่นนัก ทั้งนี้เพราะว่าชุมชนเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่พิเศษต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ มีความแตกต่างหลากหลายและซับซ้อน

ยากที่จะหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน และที่สำคัญหน่วยงานท้องถิ่นยังคงเป็นองค์กรตามแนวคิดท้องถิ่นนิยมแบบเก่าที่ยังให้ความสำคัญกับตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งมากกว่าประชาชนในพื้นที่ และแม้ว่า ผลการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาฯ จะได้คะแนนสูง แต่การมีส่วนร่วมในกิจการอื่น ๆ ยังมีน้อยและขาดความเข้มข้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมตัดสินใจขั้นสุดท้ายในเชิงนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ประชาชนในชุมชนเป็นฝ่ายรอรับบริการจาก อบต. เป็นหลัก นั้นแสดงว่าในระดับวิถีการดำเนินชีวิตนั้น ประชาชนในชุมชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมในงานพัฒนาอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมในการวางแผนดังกล่าวเป็นเพียงระดับของการให้ความร่วมมือทำแผนมากกว่าการร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการทำแผนอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม อบต.เกาะเกร็ด ก็ได้มีความพยายามในการบริหารจัดการปกครองและพัฒนาพื้นที่อย่างเต็มที่แม้จะมีข้อจำกัดหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นด้านพื้นที่ กำลังคน และงบประมาณ และสิ่งที่ถือว่าเป็นจุดแข็งที่มีส่วนให้ อบต. ไม่ได้แยกขาดออกจากชุมชนเสียทีเดียว แต่ยังคงมีการเชื่อมโยงอยู่กับประชาชนอยู่ นั่นคือการมีผู้นำที่สามารถครองใจประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยาวนาน มีภาวะผู้นำแบบประนีประนอม สามารถประสานความร่วมมือได้กับทุกฝ่าย และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ข้อนี้สอดคล้องกับงานของ Praditsil (2018) ที่กล่าวถึงตัวแบบการขับเคลื่อนการจัดการปกครองท้องถิ่นที่ผู้นำครองใจชาวบ้าน อันเป็นผลจากการถอดบทเรียนของเทศบาลตำบลบ้านช่อง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่การทำงานเป็นกระบวนการของการจัดการปกครองรูปแบบครองคนครองงาน ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการจัดการปกครองท้องถิ่นตามแนวคิดท้องถิ่นนิยมแบบใหม่ที่ต้องคัดกรองส่วนท้องถิ่นยึดโยงกับเครือข่ายชุมชนและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมถึงขั้นระดับของการตัดสินใจในเรื่องนโยบายขององค์กร และแม้ว่า อบต.เกาะเกร็ด จะยังไม่สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจาก

ประชาชนถึงขั้นนั้นได้ แต่จากการที่ อบต. มีโครงการแยกขยะที่ต้นทางและกองทุนฌาปนกิจจากขยะโดยมีความพยายามให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมสังคมอย่างหนึ่งนั้น ถึงแม้จะมีจำนวนไม่มากนักแต่ก็ได้แสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของ อบต. ที่มีความพยายามดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนา ข้อนี้สอดคล้องกับงานของ Puntasen (2019) ที่มองว่านวัตกรรมสังคมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้มีส่วนสำคัญในการดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาได้และยังเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างกระบวนการจัดการปกครองและการบริหารท้องถิ่นตามแนวคิดท้องถิ่นนิยมแบบใหม่อีกด้วย

สรุปผล

จากการศึกษาสรุปได้ว่า อบต.เกาะเกร็ด มีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ “เข้าใจ” หรือการเป็นองค์กรแห่งความสุข แต่ยังไม่มีความพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่ระดับ “เข้าถึง” หรือการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขได้ในระยะเวลาอันใกล้ ทั้งนี้เนื่องจากยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาส่วนรวมร่วมกันอย่างจริงจัง จึงกล่าวได้ว่า อบต.เกาะเกร็ด เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวคิดท้องถิ่นนิยมแบบเก่า (Old Localism) ที่มีการปกครองและการพัฒนาด้วยวิธีการบนลงล่าง (Top Down) มากกว่าการให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และแม้ว่า อบต. จะมีความพยายามดึงให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการคัดแยกขยะที่ต้นทาง แต่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวยังมีจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตามนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีและยัง

หากโครงการนี้ได้รับการตอบรับที่ดีจากประชาชนในวงกว้างก็เชื่อได้ว่าโอกาสในการขยายโครงการนี้ออกไปให้ครอบคลุมจำนวนประชาชนมากขึ้นจะมีความเป็นไปได้

กล่าวได้ว่าแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด คือ การมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขด้วยการดำเนินงานตามเกณฑ์ตัวชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับเข้าถึงโดยเน้นประเด็นตัวชี้วัดที่ได้นคะแนนประเมินน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ตัวชี้วัดด้านการศึกษา การจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น การลดปัญหาทางสังคมต้องแก้ไขด้วยการช่วยลดอบายมุขในพื้นที่ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเพิ่มสวัสดิการทางสังคมเท่าที่สามารถทำได้ ด้วยการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงาน พัฒนาที่ตัวประชาชนเองตระหนักถึงประโยชน์ที่ตนได้รับและเป็นสิ่งที่กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยตรง โดยอาศัยผู้นำท้องถิ่นที่สามารถประสานความร่วมมือได้กับทุกฝ่าย และเครือข่ายผู้นำอย่างไม่เป็นทางการภายในชุมชนเป็นกลไกสำคัญ

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ อบต.เกาะเกร็ด และอาจรวมไปถึง อบท. อื่น ๆ ด้วยนั้นจะไม่สามารถบรรลุการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขได้เลยหากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้งและไม่สามารถประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับบริบท รวมทั้งประชาชนในชุมชนท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาบนฐานของการมีความรัก ความสามัคคีกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชน

References

- Chiengkul, W. (2010). *The science and art of leading the modern world*. Saitharn.
- Faitakham, A. (2001). *Principles of community development*. Khon Kaen University.
- Koh Kret Sub-district Administrative Organization [SAO.Koh Kret]. (2019). *Basic information of Koh Kret Sub-district Administrative Organization*. <https://www.kohkred-sao.go.th/public/>
- Office of the National Economic and Social Development Council [NESDC]. (2022). *National economic and social development plan no. 13 B.E. 2023-2027 (revised according to the results of public hearings)*. <http://www.nesdb.go.th>
- Phongphit, S. (2008). *Concept of local development strategy practice*. Wisdom Force.
- Praditsil, C., Krunnung, C., & Sombatrattananun, J. (2021). Critical survey of body of knowledge concerning decentralization to localities in Thailand. *Journal of Social Sciences*, 51 (1), 51-72. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/ssjpolsci/>
- Praditsil, C. (2018). *Local governance and politics according to sufficiency economy philosophy and King Bhumibol's Science*. Thailand Science Research and Innovation.
- Puntasen, A. (2019). *Sufficiency economy: His majesty and the grace of King Rama 9* (2nd ed.). Parbpim Printing.
- Puntasen, A. (2022). *Leadership under the context of social innovation*. S.S. Printing and Design.
- Research and Development Institute of Sufficiency Economy Philosophy Foundation. (2012). *Following in the footsteps of His Majesty the King's philosophy of sufficiency economy*. Petchrung Print Center.
- Rural and Social Management Institute [RASMI]. (2020). *Mobilizing sufficiency economy philosophy to local administrative organizations in Thailand*. Rural and Social Management Institute Foundation for Thailand Rural Reconstruction Movement (PRRM) under Royal Patronage.
- SEP Action. (2021). *Take lessons from the level of access to the Sufficiency Economy of the Local Government Organization*. <https://sepaction.com/>
- Sinchoowonges, P. (2009). *Constraints and problems in a rural and agricultural conservation land use regulation implementation of Nontaburi gerial plan: A case study of Koh Kret* [Master's thesis]. Silpakorn University Library. <http://www.sure.su.ac.th:8080/xmlui/handle/123456789/11153>

Name and Surname: Sakorn Somsert

Highest Education: M.A. Sociology, Chulalongkorn University

Affiliation: College of Social Innovation, Rangsit University

Field of Expertise: Sociology and Sufficiency Economy

Name and Surname: Apichai Puntasen

Highest Education: Ph.D. Economics, Vanderbilt University

Affiliation: College of Social Innovation, Rangsit University

Field of Expertise: Economics, Sufficiency Economy, and Buddhist Economics